

Helsinški *bilten*



**HELŠINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Kralja Milana 10, Beograd;
tel. 011/3032-408; fax. 2639-437;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.99 // JANUAR 2014.

SRBIJA NA ZAPADU?



FOTO: JULIEN WARNAND/EPA

Prva međuvladina konferencija u Briselu 21. januara 2014, označila je početak dugog putovanja Srbije ka Evropskoj uniji (EU). Tome je prethodilo desetogodišnje oklevanje opterećeno Miloševićevim nasleđem i brojnim preprekama na povratku u civilizacijski okvir. Početak pregovora ima i dublje značenje za Srbiju s obzirom na njeno istorijsko opiranje zapadnom modelu. Izostanak euforije i bilo kakvog slavlja u vezi sa tom odlukom, u suštini odražava i dalje kolebljivost i strepnju od onoga šta Srbiju očekuje. Nisu,

međutim, izostale reakcije većeg dela elite koje su opterećene sumnjama u evropsku opciju.

Odluku o otpočinjanju pregovora o članstvu Srbije Evropska komisija donela je u junu 2013. godine, sa zaključkom da prva međuvladina konferencija bude održana najkasnije do kraja januara 2014. Srbija je u tom intervalu morala nastaviti proces normalizacije odnosa sa Kosovom u skladu sa Briselskim sporazumom (parafiran 18. aprila 2013). Glavni uslov bio je učešće

Srba iz četiri opštine na severu Kosova na lokalnim kosovskim izborima 3. novembra 2013. Time su ukinute tzv. srpske paralelne strukture vlasti koje su na tom delu Kosova funkcionisale više od deset godina.

Normalizacija odnosa Beograda i Prištine biće i dalje od ključne važnosti tokom celog procesa pristupanja EU.¹ Cilj Evropske unije je da na kraju pretpristupnih pregovora dođe i do pune normalizacije odnosa, što će biti verifikovano obavezujućim dokumentom u pisanoj formi. Na tome su posebno insistirale najuticajnije zemlje EU – prvenstveno Nemačka i Velika Britanija (autori tzv. non paper dokumenta, predloženi Beogradu i Prištini), kako bi se izbeglo unošenje još jednog nerešenog teritorijalnog pitanja (poput Kipra) u EU. Već u prvoj rundi razgovora otvoreno je Poglavlje 35, odnosno tzv. skringing dosadašnjeg toka primene Briselskog sporazuma.²

Pregovarački okvir takođe daje prvorazredni značaj Kosovu: više tačaka odnosi se na proces normalizacije odnosa između Beograda i Prištine. One podrazumevaju primenu svih sporazuma, zabranu međusobnog blokiranja na putu ka EU, pravno obavezujući sporazum, kao i to da, osim u poglavlju 35, Kosovo može da se „prelije“ i na druga pitanja, od pravosuđa, bezbednosti, nezavisnosti institucija, borba protiv diskriminacije, ljudskih prava manjina i dr.

Otvaranje pristupnih pregovora sa EU je jedini konkretan uspeh koga je aktuelna vlada ostvarila tokom dvogodišnjeg mandata, što je, razumljivo, koristila za isticanje sopstvenog uspeha. Premijer Dačić je izjavio da je to „najvažniji

- 1 To je dan uoči prve međuvladine konferencije potvrdio premijer Vlade Srbije Ivica Dačić; emisija „Kažiprst“, RTV B92, 20. januar 2014.
- 2 Poglavlje 35 tokom pregovora EU sa budućim članicama obično se otvara na kraju i odnosi se uglavnom na pitanja koja nisu posebno specifikovana u prethodnim poglavljima.

događaj za državu od Drugog svetskog rata“, a tabloid Kurir da je to, „Pobeda Srbije“! Predsednik Srbije Tomislava Nikolića istakao je, da je „Srbija svojom istorijom, svojim žrtvama zaslužila da bude prihvaćena kao deo Evrope.“³

Javnost Srbije ovaj, svakako istorijski iskorak, nije primila sa preteranim oduševljenjem. Prema istraživanjima javnog mnjenja istina, tokom 2013. godine poraslo je (64 odsto) pozitivno raspoloženje građana prema EU.⁴ Ali, s obzirom da je odnos prema EU u Srbiji tokom nekoliko poslednjih godina dramatično oscilirao, rezultat tog istraživanja treba uzeti s rezervom. Pogotovo što istraživanje Evrobarometra, obavljeno u novembru daje drugačiju sliku (36 odsto)⁵. Na osnovu dobijenih pokazatelja Evrobarometar ocenjuje da je Srbija među evroskeptičnim zemljama kandidatima za članstvo.⁶

PREVLADAVA AMBIVALENTNOST

Pred Srbijom stoje velike obaveze ukoliko iskreno želi da u roku (koji je sama postavila) – do 2020. godine - postane punopravna članica EU. Pristupni pregovori trebalo bi da budu završeni do 2018, a ratifikacija zemalja članica EU u naredne dve godine. Takođe, sledio bi i referendum u Srbiji.

Iako bi otvaranje pristupnih pregovora sa Evropskom unijom trebalo da predstavlja „tačku bez povratka“ kad je reč o opredeljenju Srbije, postojanje paralelnih (kontroverznih) indikatora

- 3 Prema, Večernje novosti, 22. januar 2014.
- 4 U anketi koju su na kraju 2013. godine zajednički organizovale agencija za ispitivanje javnog mnjenja „Faktor plus“ i Politika, čak je 64 posto anketiranih građana izrazilo podršku nastavku evropskog puta Srbije.
- 5 Prema tom istraživanju, samo 36 posto građana Srbije smatra da bi pristupanje EU „bilo dobra stvar“, a 42 posto da „zemlja ima koristi od toga“; istovremeno 25 odsto građana misli da je pristupanje EU „loša stvar za zemlju“.
- 6 Prema, Danas, 14. januar 2014.

upozorava da ključna dilema geostrateške budućnosti zemlje još nije rešena. Osim ofanzivnog nastupa Rusije (izjave, intervjui, javni angažman ambasadora Ruske Federacije u Beogradu, Aleksandra Čepurina) sve češće se provlači i teza o alternativnom izboru. Ta ambivalentnost se najuverljiviji prelama preko naslova provladinog lista Politika. Tako se na prvoj stranici, dva dana uoči prve međuvladine konferencije pojavio naslov: „Na pragu neke unije“.⁷ Ne bez cinizma, glavni urednik Nove srpske političke misli Đorđe Vukadinović kaže da nekadašnji slogan „i Evropa i Kosovo“ (s kojim je nastupala prethodna vlada) sad glasi „i Evropa i Rusija“.⁸

Ukoliko bi i tokom pregovora donela odluku da odustane, Srbija ne bi bila jedina evropska zemlja koja je tako postupila: pre godinu dana Island je suspendovao pregovore i odustao od evropskog puta. Na ruku takvim pretpostavkama idu i pojedine zvanične izjave visokih državnih funkcionera.⁹ Sličnu vrstu skepticizma kad je reč o Srbiji iskazuje i glavni urednik Vremena Dragoljub Žarković, upozoravajući na promenljivo raspoloženje njenih građana.¹⁰

7 Politika, 19. januar 2014. U tekstu pod ovim naslovim kaže se između ostalog da se početak pregovora sa EU dočekuje sa izvesnom rezervom, „iako je reč o velikom datumu, koji ne može da dobije atribut prelomnog ili ključnog jer se, posle 5. oktobra, Osme sednice ili Dejtonskog sporazuma stvorila izvesna odbojnost prema velikim događajima ili datumima u Srbiji.

8 Politika, 24. decembar 2013.

9 Ministar spoljnih poslova Ivan Mrkić izjavio je da će se, u slučaju da Evropa traži da Srbija pre ulaska u Uniju prizna Kosovo, „Srbija zahvaliti na ponudi za članstvo“. Na istoj poziciji istrajava u svakoj prilici i predsednik Srbije Tomislav Nikolić.

10 „Strah me je da u slučaju Srbije ideja evropejstva s istom bzinom s kojom je prihvaćena može da bude i napuštena. Ko je jednom okrenuo ćurak naopako, iskustvo nas uči, može ga ponovo premetnuti i može ga premetati dok ga ne pohaba“, piše Žarković, stavljajući eventualno odustajanje takođe u kontekst Kosova; „Evropo, drži se: Dolazi-mo!“, Vreme, 23. januar 2014.

REAGOVANJA NA OTVARANJE PREGOVORA

Formalno otvaranje pristupnih pregovora pozdravili su brojni i domaći i međunarodni zvaničnici. „Ovo je istorijski dan i za Srbiju i za Evropsku uniju“, izjavio je na otvaranju međuvladine konferencije komesar za proširenje Štefan File. Čestitke Srbiji, na tviteru je uputila i komesar za spoljnu politiku i bezbednost Ketrin Ešton, koja je svakako jedna od najzaslužnijih za početak normalizacije odnosa između Beograda i Prištine. Premijer Ivica Dačić dobio je i ličnu čestitku od predsednika Evropskog saveta Hermana van Rompeja zbog „lične posvećenosti evropskoj perspektivi Srbije“.¹¹ Ističući da je otvaranje pregovora bilo istorijski dan za Srbiju, region i EU, aktuelni predsedavajući EU, grčki ministar spoljnih poslova Evengelos Venizelos je podsetio na „teški period kroz koji je nedavno prošla vaša zemlja“. Naglasio je takođe želju Grčke da Srbiji „olakša put“.¹²

Premijeru Srbije čestitao je i crnogorski kolega Milo Đukanović (Crna Gora pristupne pregovore sa EU vodi od juna 2012), naglašavajući veliko (evropsko) „priznanje Vladi Srbije i svim subjektima srpskog društva“.¹³ Obnovljena komunikacija između Crne Gore i Srbije na premijerskom nivou, svakako je deo očekivanog „evropskog ponašanja“ u međusobnim odnosima regionalnih aktera.

Većina političkih stranaka pozdravila je, ali naglašeno uzdržano, otvaranje pristupnih pregovora. Demokratska stranka i Ujedinjeni regioni Srbije iskoristili su priliku da podsete na sopstveni doprinos približavanju Srbije EU. Inače, proevropski opredeljen lider Liberalnodemokratske

11 Istom prilikom Van Rompej je konstatovao da je napredak Srbije, „konkretno u normalizaciji odnosa sa Kosovom u toku minulih 12 meseci bio impresivan“. Politika, 22. januar 2014.

12 Večernje novosti, 23. januar 2014.

13 Blic, 22. januar 2014.

partije Čedomir Jovanović je dodao da je „s početkom pregovora sa EU prestao i poslednji razlog za opstanak aktuelne Vlade Srbije“.¹⁴ Za Ligu socijaldemokrata Vojvodine početak pregovora je potvrda da „Srbija ide dobrim putem“.¹⁵

Demokratska stranka Srbije (DSS) kao najrelevantniji politički predstavnik konzervativnog i antievropskog bloka izjasnila se protiv evropske opcije. Njen lider Vojislav Koštunica smatra da otpočinjanje pregovora sa EU predstavlja iracionalnu odluku Srbije. Srbija od učlanjenja u Uniju može imati samo „ogromne ekonomske štete koje se mere milijardama eura“.¹⁶ Đorđe Vukadinović, urednik Nove srpske političke misli tvrdi da Srbiju na tom putu čekaju tek „samo novi pritisci, ucene i poniženja“.¹⁷

Iako je i većina medija u Srbiji „istorijskom danu“ dala odgovarajući značaj kad je reč o izveštavanju o samom događaju, upadljivo su nedostajali komentari i analize značaja suštinski važnog dostignuća Srbije. To, u prvom redu važi za provladinu Politiku. Sve u svemu, utisak je da su svetski mediji sa više entuzijazma svedočili o ovom događaju, ističući u prvi plan „transformaciju Srbije“ do koje je došlo nakon dugo godina.

KOSOVO KAO PRIORITET

Pomeranje Srbije ka EU tokom dve protekle godine mereno je isključivo jednim parametrom: procesom normalizacije odnosa sa Prištinom. Sve ostalo, odnosno sve ono što se odnosi na unutrašnji poredak, institucije, administraciju i sl, ostavljano je po strani. To je bio i glavni uslov za početak pristupnih pregovora. Mada je uspostavljen premijerski dijalog između dve strane, sprovođenje Briselskog sporazuma i puna normalizacija međusobnih odnosa biće i dalje

14 Politika, 22. januar 2014.

15 Isto.

16 Blic, 21. januar 2014.

17 Politika, 21. januar 2014.

opstruirano. Uprkos rokovima i akcionom planu, neke važne dogovorene stvari još nisu realizovane (pravosuđe na severu Kosova).

Međunarodna zajednica je prihvatila rezultate novembarskih lokalnih izbora u četiri opštine sa srpskom većinom na severu Kosova, ali ceo izborni tok (ponavljanje izbora, mala izlaznost, favorizovanje od Beograda kontrolisane stranke, „Srpska“ i dr.) i potonji razvoj događaja pokazuju da će put do cilja kome teže međunarodni akteri biti komplikovan, težak i dugotrajan.¹⁸

Srbijanska javnost i mediji najviše su spekulisali o tome - da li kraj procesa podrazumeva i priznavanje Kosova, ozvaničeno u pismenoj „obavezujućoj formi“. Evropski zvaničnici generalno smatraju da još uvek „nije vreme da se o tome debatuje“.¹⁹ Neki međunarodni stručnjaci smatraju da „možda postoji način da Srbija uđe u EU bez priznanja Kosova“, ukoliko Kosovo i Srbija imaju „funkcionalne radne odnose“.²⁰

Srbija u svom dokumentu, međutim, ističe samo nastavak normalizacije u dijalogu sa Prištinom i sprovođenje rezultata lokalnih izbora na Kosovu i formiranje zajednice srpskih opština.

Prema mišljenju Dušana Reljića iz nemačkog Instituta za međunarodnu politiku i bezbednost, ključne zapadne zemlje očekuju da će se u srbijskom društvu i parlamentu kad-tad uspostaviti većina „sprema da izglasa novi ustav Srbije

18 Jedan od slučajeva koji to uverljivo ilustruju je odbijanje novoizabranog gradonačelnika severne Kosovske Mitrovice, beogradskog favorita Krstimira Pantića, da položi zakletvu i potpiše svečanu izjavu, jer se na njoj nalazio, stikerom prekriven logo kosovskog grba. Nakon toga Pantić se povukao sa mesta gradonačelnika, pa će u severnoj Mitrovici ponovo biti održani izbori 23. februara.

19 Zaključak na osnovu razgovora sa više evropskih zvaničnika do koga je došao novinar Politike; Politika 19. decembar 2013.

20 Džejsms Ker Lindzi, viši naučni saradnik Londonske škole ekonomije i političkih nauka, intervju, Politika, 23. decembar 2013.

u kome bi i pravno bilo prihvaćeno da su se kosovski Albanci otcepili“.²¹

DRUGI IZAZOVI

U međuvremenu Srbija će se suočavati sa nizom drugih ozbiljnih izazova, koji su deo ostala, ukupno 34 poglavlja kojima se meri usklađenost zakonodavstva i drugih normi sa evropskim pravnim tekovinama u najširem spektru društvenih oblasti.

Prvi potpredsednik Vlade Aleksandar Vučić je u obraćanju u Briselu realistično podsetio na teške obaveze i zadatke koji stoje pred Srbijom.²²

Prema ocenama domaćih eksperata najveći izazovi u tom delu ispunjavanja briselskih obaveza biće ekonomija. Laslo Varga, član skupštinskog odbora za evropske integracije, ističe da „sa ovako nerazvijenom privredom mi ne možemo biti primljeni u EU“. Osim toga, neophodno je ukidanje monopola, reforma pravosuđa i zaštita životne sredine. Mihailo Crnobrnja, direktor Centra za evropske integracije, upozorava da je veliki problem Srbije kontrola budžeta, jer u tome podseća na Grčku. U pravo zbog tog iskustva koga EU već ima treba očekivati „rigoroznu kontrolu budućih članica“.²³

Jedna od najvećih prepreka biće i uvođenje evropskih standarda u zaštiti životne sredine. Najviše zbog toga što savremeni standardi u tom domenu iziskuju velika finansijska sredstva. Zaštita životne sredine predstavljala je najveći problem za neke bivše komunističke zemlje, poput

Slovačke, na primer, na šta Srbiju upozorava bivši slovački ministar spoljnih poslova (sad evropski parlamentarac) Edvard Kukan.²⁴

Među prvim poglavljima koja će biti otvorena su dva ključna (23 i 24), a odnose se na pravosuđe i osnovna prava, pravdu, slobodu i bezbednost. Pregovori o njima biće za Srbiju izuzetno teški, jer se vladavina prava i reforma pravosuđa oblasti u kojima dramatično zaostaje za evropskim standardima. I pre nego što su ova poglavlja otvorena stigao je i novi zahtev iz Evropskog parlamenta (predlog četvorice poslanika) da se u poglavlje „Pravosuđe i osnovna prava“ unese i rasvetljavanje političke pozadine ubistva premijera Zorana Đinđića.²⁵

FAKTOR RUSIJA

Srbija je jedinstveni poligon na kome Moskva iskazuje svoje prisustvo u regionu. Srbija je jedina balkanska zemlja koja nije, i ne iskazuje želju da postane članica NATO. Iako se formalno ne protivi kandidovanju Srbije za članstvo u Evropskoj uniji, Rusija jasno stavlja do znanja da je za nju „crvena linija“ koju Srbija ne sme da pređe upravo članstvo u severnoatlanskom savezu.

Nagađanja o tome da li će se Srbija odreći evropske budućnosti zarad približavanja Rusiji (i eventualnom apliciranju za prijem u novoosnovanoj Evrozaskoj uniji) pojačana su nakon što je za predsednika Srbije izabran Tomislav Nikolić. On je svojevremeno u skupštini predlagao ujedinjenje sa Rusijom i nikada nije krio da njegovo „srce“ pripada Moskvi. Sada na političkoj sceni Srbije on najeksponiranije drži „moskovsku

21 Politika 6-7. januar 2014.

22 „Ne dodvoravamo se ni vama (u Briselu) ni našim građanima i stoga ukazujem da su teški izazovi pred nama, ali ja sam uveren da ćemo završiti pregovore do 2018. godine, a onda će EU morati da oceni da li Srbija zaslužuje da postane punopravna članica; prema, Politika, 22. januar 2014.

23 Blic, 23. januar 2014.

24 Politika, 23. januar 2014.

25 Poslanici su predlog obrazložili konstatacijom da se vladavina prava u Srbiji neće učvrstiti bez rasvetljavanja zločina režima Slobodana Miloševića i potpune istrage ubistva premijera Đinđića, „čiji su izvršioци iza rešetaka, a podstrekači i dalje na slobodi“. Prema, Danas, 24. januar 2014.

vezu“. Otkako je u maju 2012, izabran za predsednika Srbije već je tri puta posetio ruskog predsednika Vladimira Putina.

Svoju privrženost je posebno manifestovao tokom oktobarske posete Moskvi, kada je otvoreno kritikovao neke odluke vlade Srbije vezane za upravljanje Naftnom industrijom Srbije (NIS). Nikolić se tom prilikom izvinio Putinu, koji je rekao da probleme ne treba dramatičizovati i da će oni biti rešeni „onako kako se to rešava među prijateljima“.²⁶

Istovremeno, nediplomatski istupi ruskog ambasadora u Beogradu, Aleksandra Čepurina²⁷ su vremenski koincidirali sa javnim zalaganjem ministarke Zorane Mihajlović da se energetske odnose između Srbije i Rusije uredi na ravnopravnijim i tržišnim osnovama.

Početkom 2008. godine (premijer je još uvek bio Vojislav Koštunica) vlada je potpisala, po zemlju nepovoljan energetske sporazum i prodala NIS „Gaspromnjeftu“ pod nepovoljnim finansijskim uslovima.²⁸ Sporazum je pripremila ruska strana bez prethodnog uvida srpske strane i ponuđen je na bezuslovno potpisivanje. Krajem 2013, 24. novembra počelo je simbolično postavljanje gasovoda „Južni tok“ u Srbiji, čija izgradnja još uvek nije usklađena sa energetske propisima EU.²⁹

26 Politika, 31. oktobar 2013.

27 Osim što je, kao i svi ruski zvaničnici potencirao „crvenu liniju“ kad je reč o NATO, Čepurin je posredno, ali prepoznatljivo kritikovao i opredeljenje Srbije za Evropsku uniju: „Niko ne sme da pritiska Srbiju da bi se ona negde vezala i to bi svi trebalo da imaju u vidu“. Politika, 28. novembar 2014.

28 Premijer Ivica Dačić izjavio je da je energetske sporazum Srbije i Rusije iz 2008. godine napravljen iz marketinških i političkih razloga (navodno je bio potreban Borisu Tadiću uoči predsedničke izborne kampanje); Politika, 27. decembar 2014.

29 Sporazum Srbije i Rusije o gasovodu „Južni tok“ ne uklapa se u energetske propise Evropske unije, ali isti problem sa tim postoji i sa šest zemalja članica EU kroz koje takođe prolazi gasovod, pa će taj problem, po svemu sudeći, biti rešavan na relaciji Moskva – Brisel.

Izgradnjom gasovoda „Južni tok“ Rusija znatno povećava ne samo energetske prisustvo u regionu, već i u Evropi. Takođe, kako podseća stručnjak za međunarodne odnose Predrag Simić, zbog okretanja zemlje prema Zapadu, „Rusija ima razloga za povećano interesovanje za Srbiju“.³⁰

Krajem 2013. godine Moskva je zaustavila, za sada, kretanje Ukrajine ka EU. Taj njen gest navodi i neke u Srbiji da razmišljaju o mogućnosti istog scenarija.³¹ Zato se „povećano interesovanje“ može sagledavati u kontekstu sve većih aspiracija Rusije na proširenje uticaja i na Balkan i Bliski istok.

Ofanziva Rusije u poslednjim mesecima 2013. godine se manifestovala organizacijom više skupova na kojima se govorilo o njenom projektu Evroazijske unije u kojoj su za sada samo Rusija, Belorusija i Kazahstan.³²

JOŠ UVEK NEIZVESTAN ISHOD

Otvaranje pristupnih pregovora sa Briselom u javnosti nije doživljeno kao stupanje Srbije na „put bez povratka“ kad je reč o njenom strateškom opredeljenju. Ta doza skepse čak je

30 NIN, 7. novembra 2013

31 „Srbija je u velikoj opasnosti da postane Ukrajina. Sve su snažniji spoljni pritisci da se odrekemo Evropske unije, da ekonomski i vojno pristupimo jednom drugom savezu. Narasta plima takve propagande i u samoj Srbiji“, tvrdi Vuk Drašković, predsednik Srpskog pokreta obnove; „Srbija u opasnosti da postane nova Ukrajina“, intervju za Danas, 27. novembra 2013.

32 U Privrednoj komori Srbije održan je srpsko-ruski ekspertski okrugli sto u organizaciji beogradskog Instituta za evropske studije i ruskog Fonda za javnu diplomatiju (koji se takođe, 2013. godine iz Sofije preselio u Beograd; na inicijativu ruske strane, krajem novembra u organizaciji Odbora za spoljne poslove Skupštine Srbije održano je javno slušanje na temu „Integrativni procesi na evroazijskom prostoru i perspektive za saradnju sa Srbijom; učestali javni nastupi i intervjui ruskog ambasadora u Beogradu Aleksandra Čepurina.

prisutnija nego ranije, kad bi Beograd učinio neki pomak u tom pravcu (potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, isticanje kandidate, sticanje kandidatskog statusa).

Broj evroskeptika u srbijanskom društvu je znatno masovniji od političke reprezentacije u parlamentu. U javnosti se tako mogu čuti primedbe da se Srbija neoprezno upustila na put „bez alternative“.³³ Takvom raspoloženju u velikoj meri doprinose i mediji koji ispunjavanje uslova neophodnih za pristupanje EU, najčešće nazivaju „dodatnim uslovljavanjem“ i „ucenama“.

33 „... sve ukazuje da je za Srbiju važno da već sada, na sistematski ali mek način (koji je kompatibilan sa sadašnjim EU kursom, radi u prilog iznalaženju potencijalno upotrebljive alternative za evropske integracije“, piše u tekstu „(Geo)politička veština mogućeg“, analitičar Bran-ko Radun, Politika, 27. novembar 2013.

Posebno se podvlači da je cena pridruživanja evropskom klubu – previsoka.

U procesu definitivnog opredeljivanja za EU, odnosi Srbije sa svim ključnim partnerima mogu se dramatičnije s obzirom da sve strane imaju vlastita pravila i interese. Stručnjak za međunarodne odnose Predrag Simić upozorava da „dok (joj) iz EU dolaze poruke da njene evropske ambicije isključuju približavanje Rusiji, Kini ili arapskim zemljama, iz Rusije stižu nedvosmislena upozorenja da bi ulazak u NATO stavio tačku na 'Južni tok', a ulazak u EU na sporazum o slobodnoj trgovini“.³⁴

34 Autorski tekst „Postamerički svet“, Politika 6. decembar, 2014.

ZAKLJUČCI

Istorijski, Srbija je uvek oklevala i odustajala od evropske orijentacije. Imajući u vidu to iskustvo konačni ishod ovog procesa je neizvestan.

Sprovođenje Briselskog sporazuma i nastavak EU procesa biće usporeni prevremenim izborima. Konstituisanje nove parlamentarne većine i budućeg kabineta zahteva vreme.

Osim toga, biračko telo i članstvo naprednjaka nije proevropski orijentisano. Teško je očekivati suštinske reformske zahvate s obzirom na njihov tradicionalni populizam i dogmatizam. Njihovi ljudski resursi nemaju reformski kapacitet.

Interes Rusije da svojim prisustvom u Srbiji obezbedi siguran uticaj na Balkanu, a u kontekstu složenih globalnih procesa, može takođe usporiti ili zaustaviti proces uključivanja Srbije u EU. Tim pre, što se mnogi uslovi EU doživljavaju kao ucena i stalno dodavanje novih zahteva. Rusija takođe permanentno upozorava da bi ulazak u NATO stavio tačku na „Južni tok“, a ulazak u EU na sporazum o slobodnoj trgovini.

Zato je neophodno jačanje evropski orijentisanog civilnog sektora kao i izgradnja jake i relevantne opozicije. U tom smislu EU mora uložiti dodatni napor na jačanje proevropskih struktura i snaga.

U procesu nadgledanja sprovođenja Briselskog sporazuma, EU treba da ojača prisustvo civilnog sektora, ne samo u sprovođenju sporazuma već i njihovom angažmanu na integraciji kosovskog društva, a ne samo institucija.